



บทที่ 2

## วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยขอ เสนอวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. การ เล่น
2. เครื่องเล่น
3. ความพร้อม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### การ เล่น (Play)

การ เล่น เป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจ และมีความสำคัญยิ่งในวัย เด็ก ธรรมชาติของ เด็กจะชอบ เล่น การ เล่นนอกจากจะเป็นการสนองความต้องการทางจิตใจ คือ เกิดความสนุกสนานแล้ว การ เล่นยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เด็ก ในขณะที่เด็กเล่น เขาจะไม่สนใจสิ่งอื่นใดที่อยู่รอบตัวเลย ขณะที่เด็กเล่น เด็กจะ เกิดการ เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังนั้นถ้า เรา เข้าใจความสำคัญของการ เล่น เข้าใจธรรมชาติและ การ เรียนรู้ของ เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์จากสิ่งที่เขา พอใจและหาวิธีส่งเสริมให้ เด็กเกิดการ เรียนรู้ อย่าง เหมาะสม ก็จะช่วยให้ ประสบการณ์ที่จัดให้ กับ เด็กมีคุณค่า และ เหมาะกับพัฒนาการของ เด็กอย่างแท้จริง (เยาเวท เตชะคุปต์ ม.ป.ป. : 13)

### ความสำคัญของการ เล่น

ได้มีผู้ให้ความสำคัญของการ เล่นไว้มากมายทั้งของไทยและต่างประเทศ พอจะกล่าวได้ ดังนี้

นิรมล ชยุตสาหกิจ (2524 : 1) กล่าวว่า การ เล่น เป็นการ ใช้พลังส่วน เกินของ เด็ก เป็นการฝึกซ้อมตามสัญชาตญาณ เป็นการ เตรียมตัวเพื่อปฏิบัติกิจกรรมแบบผู้ใหญ่ต่อไป นอกจากนั้นแล้ว การ เล่น เป็นการแสดง ออกจากอารมณ์ที่ผู้แสดงรู้สึก ว่า ปลอดภัย เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดย ไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา เป็นการลองผิดลองถูก เป็นการกระทำที่เป็นผลรวมของ พฤติกรรมทั้งหมด ของเด็ก เป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความรู้ความ เข้าใจ กับสิ่งรอบตัว และเป็นส่วนสำคัญ ของพัฒนาการ



## ทางสติปัญญา

เลขา ปิยะฉัตรริยะ (2524 : 18) กล่าวว่า การเล่นจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสตอบสนองความกระตือรือร้นในคร่ำครึของตนเอง โดยไม่ต้องมีใครสอน การเล่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สนุกสนาน เพลิดเพลินและพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมซ้ำ เมื่อเกิดความพึงพอใจและสนใจ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้นไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัลหรือการทำโทษ ทั้งยังอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดความใหม่อยู่เสมอได้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521 : 4) กล่าวว่า การเล่นช่วยทำให้เด็กมีโอกาสฝึกแก้ปัญหาได้อย่างดี โดยส่งเสริมจินตนาการ การเล่นจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และเป็นการช่วยพัฒนาการใช้ภาษาของเด็ก

ซูซาน ไอแซค (Susan Isaac อ้างถึงในเยาวยา เศษะคุปต์ ม.ป.ป. : 15) กล่าวว่า การเล่นจะนำไปสู่การค้นพบ การหาเหตุผลและการคิดจะเป็นสะพานที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมและความสมดุลทางอารมณ์

สคาร์ฟ (Scarf อ้างถึงใน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2521 : 64) กล่าวว่า การเล่นเป็นวิธีค้นพบโลกใหม่และการทดลองที่จะช่วยให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ของตนเองกับโลกโดยรอบ การเล่นทำให้เด็กรู้วิธีเรียน ช่วยให้เด็กปรับตัวเองกับโลก กับชีวิต การงาน และฝึกทักษะที่จำเป็นของชีวิต ทำให้เด็กมีความมั่นใจและค้นพบตัวเองทีละน้อย

จากแนวความคิดของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับการเล่น จะเห็นได้ว่า การเล่นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กปฐมวัย

## ทฤษฎีการเล่น

รัชณี ลาซโรจน์ (2522 : 27) ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการเล่นไว้ดังต่อไปนี้

1. Recapitulation Theory การเล่นเป็นการกระทำที่เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกคน เช่นเดียวกับลูกแมวจะต้องเล่น แต่การเล่นของเด็กแต่ละคนและแต่ละวัยมีลักษณะต่างกัน
2. Surplus energy Theory การเล่นเป็นผลของการสะสมของแรงงานส่วนเกินของร่างกาย ซึ่งจะต้องมีการระบายออก



3. Recreation Theory การ เล่น เป็นการกระทำ เพื่อปลดปล่อย ความตึง เครียด ของร่างกาย ทำให้ร่างกาย เกิดการผ่อนคลาย และสบาย

4. Preparatory Theory การ เล่น คือ การ เตรียมการ สำหรับ ชีวิต และ การทำงาน ในอนาคต ของ เด็ก การ เล่น สมมุติ ต่าง ๆ ของ เด็ก จะ เป็นการ ผักผ่อน พบ หา ทน ในอนาคต

นอกจากนี้ ประภาพรณ สุวรรณสุข (2525 : 124-127) เดโช สวานานท์ (2514 : 10) และ สมประสงค์ มินจินดา น้อมฤดี จงพยุหะ และ ศิริรัตน์ เจริญศักดิ์ (2516 : 167-168) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการ เล่น ที่ สอดคล้อง กัน สรุป ได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีพลังงาน เหลือใช้ (Surplus Energy Theory) คาร์ล กรอส (Karl Gross) ได้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้น โดยอาศัยแนวคิดเบื้องต้น จาก อริสโตเติล (Aristotle) โดย เชื่อว่า อินทรีย์ จะ ใช้พลังงาน ไป ประกอบ กิจกรรม เพื่อนำ ไปสู่ เป้าหมาย ที่ ต้องการ ได้แก่ การทำงาน หรือ เพื่อ ประกอบ กิจกรรม ที่ ไม่มี เป้าหมาย ได้แก่ การ เล่น แต่ การ เล่น จะ เกิดขึ้น ได้ ค่อ เมื่อ อินทรีย์ มี พลังงาน เหลือ ใช้ จากการ ประกอบ การงาน แล้ว โดย อินทรีย์ จะ ต้อง ใช้ พลังงาน ใน การทำงาน ก่อน แล้ว จึง นำ พลังงาน ที่ เหลือ มา ใช้ ใน การ เล่น

2. ทฤษฎีการผ่อนคลาย (Relaxation Theory) แพททริก (Patric) ได้ พัฒนา ทฤษฎี นี้ โดย อาศัย แนวความคิด ที่ว่า การ เล่น นั้น เพื่อสนอง ความต้องการ ที่ จะ ผ่อนคลาย ความเครียด ทางอารมณ์ เพราะ กิจกรรม การงาน บังคับ ต้อง อาศัย ความละเอียดอ่อน และ มีการ แข่งขัน กัน จึง ทำให้ เกิด ความเครียด

3. ทฤษฎีการกระทำซ้ำ (Recapitulation Theory) คาร์วิน (Dawin) มีแนวคิด ที่ เชื่อว่า มนุษย์ วิวัฒนาการ มา จาก สัตว์ เชลเดียว จากแนวคิด นี้ ทำให้ มนุษย์ ถือว่า การ เล่น เป็น มรดก ที่ ตกทอด มา จาก บรรพบุรุษ ของ มนุษย์ เช่น การ ที่ เด็ก เล่น น้ำ นั้น ถือว่า บรรพบุรุษ ของ มนุษย์ มา จาก ทะเล การ เล่น ดิน เล่นทราย ของ เด็ก นั้น เป็นการ แสดง ถึง การ ชื่นม่ง ครั้ง แรก ของ บรรพบุรุษ เป็น ดิน

4. ทฤษฎีการ เล่น โดยสัญชาตญาณ (Instinct Practice Theory) คาร์ล กรอส (Karl Gross) มีความ เชื่อว่า สัตว์ มี จะ เล่น เพื่อ เตรียม ตัว สำหรับ ชีวิต ในอนาคต เป็น ลักษณะ ของ สัญชาตญาณ เพื่อ ที่จะ ผักให้ เกิด ความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น โดย เฉพาะ อย่าง ยิ่ง ใน สัตว์ บาง ชนิด ที่ จะ



ต้อง เป็นอิสระจากแม่ทันทีที่เกิด จากแนวคิดนี้จึงถือว่า ประสบการณ์ในการเล่นนี้จะมีผลต่อชีวิต ในอนาคตของ เด็ก

### พฤติกรรมการ เล่นของเด็ก

ปาร์ เทน (Parten : quoted in Bigner 1972 : 220) ได้แบ่งพฤติกรรมการ เล่นของเด็กที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ไม่เล่น (Unoccupied play)
2. เล่นคนเดียว (Solitary play)
3. ดูคนอื่นเล่น (Onlooker play)
4. เล่นใกล้ ๆ คนอื่น (Parallel play)
5. เพิ่มความสนใจต่อการ เล่นกับคนอื่น (Associative play)
6. ร่วม เล่นกับผู้อื่นอย่างมีบทบาทเต็มที่ (Cooperative play)

ฉวีวรรณ จึงเจริญ (ม.ป.ป. : 31) แบ่งการ เล่นของเด็กได้ใกล้เคียงกับ ปาร์ เทน (Parten) โดยแบ่งออกเป็น 5 ชั้น คือ

1. เล่นลำพังคนเดียว (Solitary play) นับแต่แม่ เหวาะ อยู่ในเปล เด็กจะรู้จัก เล่น แต่เป็นการ เล่นเพื่อแสวงหาประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม
2. การเล่นโดยดูคนอื่น (Spectation play) เป็นการ เล่นที่เด็กค่อย ๆ พัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก โดยเริ่มตั้งแต่อายุ 9 เดือน - 2 ปี เช่น แม่ดูแม่ ดูพี่ ๆ น้อง ๆ เล่น เด็กเริ่มเปลี่ยนจากความเป็นศูนย์กลาง (egocentricity) ไปสู่ความรู้สึกที่ร่วมกับคนอื่น ๆ
3. การเล่นร่วมไปกับคนอื่น (Parallel play) เป็นการ เล่นระยะที่เด็กสังเกตคนอื่นเล่น แล้วก็ค่อย ๆ สนใจกับคนอื่นด้วย โดย เริ่มเล่นกับคนอื่นบ้าง พูดคุยด้วย ไปเล่นด้วย วิทยนี้จะปรากฏว่าการแบ่งปันของ เล่นยังไม่ค่อยดีนัก ยังแย่งของ เล่นกันอยู่ ครูจึงต้องคอยฝึกให้รู้จักแบ่งปันของ เล่นกันด้วย เด็กวัยนี้อายุประมาณ 2 - 4 ปี
4. การเล่นจับคู่ (Partnership play) เล่นจับคู่กับเพื่อนได้ เล่นด้วยกันได้ แบ่งปันของ เล่นด้วยกันได้ ใช้ของร่วมกัน เด็กวัยนี้อายุประมาณ 4 - 6 ปี



5. การเล่นเป็นกลุ่มเป็นทีม (Group play) เด็กวัยนี้ เล่นเป็นกลุ่มเป็นทีม หรือเป็นคณะได้ ยอมรับกฎเกณฑ์ กติกาการเล่น มีการแข่งขันแพ้-ชนะ รู้จักใช้เหตุผลและมีการตัดสินใจมาประกอบการเล่นได้ เป็นวัยที่ฝึกให้รู้จักยอมรับการแพ้-ชนะ อย่างมีน้ำใจนักกีฬา เด็กวัยนี้ อายุประมาณ 9 - 12 ปี

ซัทตัน สมิท (Sutton Smith, 1972 : 43, 32-33 อ้างถึงใน เลขา  
ปิยะ อัจฉริยะ 2524 : 19) นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ชื่นบุญ และ อรทัย ชื่นมนุษย์  
(2515 : 135-137) ได้แยกพฤติกรรมการเล่นของเด็กออกเป็น 4 แบบคือ

1. การเล่นเลียนแบบ (Imitation) เป็นการสะท้อนให้ผู้อื่น เห็นและทราบถึงการรับรู้อะไรต่าง ๆ ของผู้เล่น เด็กจะเลียนแบบบุคคลใกล้เคียงในระยะเวลาปีที่สอง เด็กจะแสดงลักษณะลอกเลียนมาก โดยที่ไม่รู้ตัวว่าได้ลอกแบบจากผู้อื่น ต่อมา เมื่อเด็กอายุ 2 ขวบ การเลียนแบบจะเป็นไปอย่างจริงจัง และระหว่างปีที่ 4 - 6 การเล่นเลียนแบบมักจะเกี่ยวกับการเล่นเป็นกลุ่ม ซึ่งในการเล่นเลียนแบบนี้ เด็กจะผสมผสานกลมกลืนหรือปรุงแต่งสิ่งที่ได้รับรู้ใหม่ให้สอดคล้องเข้ากับสิ่งที่เด็กเรียนรู้หรือคุ้นเคยแล้ว แต่สถานการณ์ที่เด็กนำมา เล่นจะแตกต่างกันตามภูมิหลังของเด็กแต่ละคน

2. การเล่นสำรวจ (Exploration) คุณสมบัติประจำวัยของเด็กระยะ 3 - 6 ปี คือ ความสนใจ สงสัย และกระตือรือร้นใ้ใคร่รู้ในสิ่งที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นรากฐานของการเล่นแบบสำรวจ ในการเล่นสำรวจ เด็กจะใช้ประสาทรับความรู้สึกของ เขามากกว่า เพียงการสัมผัสจับต้องหรือดูเฉย ๆ ด้วยการจับ การคลึงไปมา ลองดม ดูด หรือฟัง เสียงว่ามาจากส่วนไหนของของเล่น แล้วค้นหาต้นเหตุที่มาของเสียง ด้วยการแกะดู การเล่นสำรวจนี้จะเป็นพฤติกรรมขั้นที่ จะนำ เด็กไปสู่การค้นพบและการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เด็กไม่เคย เรียนรู้และมีประสบการณ์มาก่อน

3. การเล่นแบบทดสอบ (Testing) เด็กจะอาศัยความรู้ใหม่ที่ได้จากการสำรวจและความรู้เดิมจากประสบการณ์ที่คุ้นเคย เป็นรากฐาน สิ่งที่ได้สำรวจศึกษาแล้วจะเป็นอุปสรรคที่เด็กนำมา เล่นเพื่อทดสอบดูว่า คุณสมบัติของของเล่นและวิธีการเล่นที่วางไว้จะเป็นไปตามที่เขาคิดหรือไม่ และรู้จักแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น คุณค่าของการเล่นแบบทดสอบจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี

4. การเล่นสร้าง (Construction) เป็นการที่ผู้เล่นสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ โดยเด็กจะนำเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ของตน เข้ามารวมกัน



การเล่นชนิดนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของเด็กในการรวบรวมอารมณ์ ความคิดและ เหตุผล ให้มาสัมพันธ์กันขึ้นในรูปรวมใหม่ เพื่อก่อให้เกิดความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ ในด้านสร้างสรรค์ และ เพื่อให้เป้าหมายของการกระทำหรือการเล่นสร้างประสบความสำเร็จ เช่น การทำของเล่น โดยการเอากันกล้วยมาหักส่วนบนลง แล้วตกแต่งทำเป็นหัวแล้วใช้ขี้เล่น การสร้างเรื่อง และกำหนด บทบาทของผู้เล่น เป็นต้น

### ความต้องการในการเล่นของเด็กปฐมวัย

การที่จะให้การ เล่นของเด็กเป็นไปตามความมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึง ความ ต้องการในการเล่นของเด็ก ดังต่อไปนี้

1. เด็กต้องการสถานที่สำหรับเล่นอย่างเพียงพอ ซึ่งสถานที่เล่นไม่จำเป็นจะต้อง กว้างขวาง แต่ควรมีหลาย ๆ ที่เพื่อให้เด็กได้สลับ เปลี่ยน เล่นได้ตามความสนใจ
2. เด็กต้องการระยะเวลาที่จะเล่น ในขณะที่เด็กเล่นอยู่นั้น เด็กได้ใช้สติปัญญา ความฉลาด ไหวพริบในตัวของเด็กออกมาต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น และใช้ความคิดคำนึง และ ความคิด สร้างสรรค์ จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะให้เด็กเลิกเล่นอย่างกะทันหัน แต่ควรให้ เวลา เด็กในการ เปลี่ยนกิจกรรมการเล่นอย่างช้า ๆ เพื่อจะทำกิจกรรมใหม่ต่อไป
3. เด็กต้องการเพื่อนเล่น เด็กในช่วงอายุ 3 ขวบขึ้นไปเริ่มต้องการ เพื่อน เล่น ถ้าอยู่ในวัยเดียวกันก็จะ เล่นด้วยกันได้ มีความ เข้าใจกันรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็มีการขัดใจกัน อย่างรวดเร็ว แต่ก็สามารถปรับตัว เข้าหากันและ เล่นด้วยกันได้อีก
4. การจัดของให้เด็กเล่น เป็นเพียงการแนะนำสิ่งของให้เด็กมองเห็นและ เกิดความ คิดในการที่จะ เล่น การมีของ เล่นมาก ๆ เป็นสิ่งดีสำหรับเด็กแต่ควรจะมี เกือบของที่เด็กไม่สนใจ เล่น ในขณะนั้น เสียก่อน ควรมีที่เก็บของ เล่นอย่าง เป็นระเบียบและฝึกให้ เด็กรู้จัก เก็บ เองทุกครั้ง
5. เด็กต้องการความช่วยเหลือในการเล่น ผู้ใหญ่ไม่ควรรบกวนการเล่นของเด็กด้วย การไปเสนอแนะ เด็กโดยไม่จำเป็น แต่หากเด็กมีปัญหาในการเล่นที่แก้ไม่ตกหรืออาจ เป็นอันตราย ต่อการเล่น ผู้ใหญ่จึงควรให้คำแนะนำ
6. เด็กต้องการกำลังใจในการเล่น ผู้ใหญ่ควรรู้จักยกย่องชมเชยผลงานของ เด็ก พร้อมทั้งให้กำลังใจในการเล่นของเด็กเสมอ ขณะเดียวกันควรฝึกให้ เด็กรู้จักยอมรับความสามารถ และรู้จักชื่นชมผลงานของผู้อื่นด้วย



7. เด็กชอบคิดค้นและทดลองหาวิธีเล่นด้วยตนเอง ผู้ใหญ่ควรปล่อยให้เด็กมีโอกาสได้คิดค้นและทดลองหาวิธีเล่นด้วยตนเอง ไม่ควรแนะนำเด็กทุกขั้นตอน

8. เด็กไม่ชอบฟังคำวิจารณ์ในขณะที่กำลังเล่น ผู้ใหญ่ไม่ควรวิจารณ์การเล่นของเด็กในขณะที่เด็กกำลังเล่น เพราะจะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่กล้าแสดงออก สิ่งที่เราควรทำคือใช้การสังเกตโดยให้โอกาสเด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่วิจารณ์

#### ความสามารถในการเล่นของเด็กปฐมวัย

เด็กแต่ละคนย่อมมีความสามารถที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน แม้แต่การเล่นก็เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า เด็กมีความสามารถในการเล่นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสาเหตุของความแตกต่างนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ (ละออ ชุดิกร 2525 : 182-183)

1. ลักษณะเฉพาะตัว ความสามารถเฉพาะตัวของเด็กจะสังเกตได้จากจังหวะเคลื่อนไหวในตัวที่แตกต่างกัน เด็กบางคนเราเห็นว่า เป็นคนรวดเร็วคล่องแคล่วไปเสียทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเล่น แต่เด็กบางคนเป็น เช่นนั้นไม่ ดังนั้นครุมีความจำเป็นจะต้องสังเกตอาการปฏิกิริยาในการเล่นของเขาอย่างถี่ถ้วนและจงปล่อยให้เด็กได้เล่นไปตามแบบหรือวิธีการของเขา โดยไม่รบกวนและเร่งเร้า

2. วุฒิภาวะทางกาย วุฒิภาวะทางกายของเด็กแตกต่างกัน เมื่อมีอายุแตกต่างกันนั้น จะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น เด็กอายุ 3 ขวบ จะไม่สามารถยกเก้าอี้หนึ่งของตนเองไปยังที่อื่นได้คล่องแคล่วและรวดเร็วเท่ากับเด็ก 5 ขวบ เป็นต้น นอกจากความแตกต่างกันโดยอายุแล้ว ควรจะได้ทราบส่วนละเอียดกว่านี้ คือ เด็กอายุไล่เลี่ยกันหรือเท่ากันนั้น มีวุฒิภาวะทางกายแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้อาจจะเป็นตัวภาวะหรือลักษณะธรรมชาติในตัวของเด็กแต่ละคน เช่น เด็กที่เจ็บป่วยอยู่เสมออยู่กับเด็กที่อ้วนเกินไป ย่อมจะมีความสามารถในการเล่นหรือการทำกิจกรรมทั้งหลายแตกต่างกันไปด้วย

3. ประสบการณ์ ประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมอันสำคัญ คือ ภาวะทุกประการในครอบครัวของเด็ก ตั้งแต่ฐานะทางเศรษฐกิจ จำนวนบุคคลในครอบครัว การศึกษา และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เด็กที่พ่อแม่พาออกนอกบ้าน เด็กที่มีโอกาสได้พบกับคนอื่น ๆ มีเพื่อนเล่นด้วย พ่อแม่ซึ่งชอบเล่นที่มีคุณค่าให้เล่นหรือมีคนหลายคนในครอบครัวที่จะเล่นด้วย ย่อมจะมีประสบการณ์และความเคยชินต่อการเล่นมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มี



ฐานะทาง เศรษฐกิจไม่ดี พ่อแม่ไม่มีเวลาจะพูดคุยหรือตอบปัญหา ครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ รวมทั้งการ เป็น เด็กคนเดียวของ ครอบครัวด้วย

4. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญาของเด็กจะแสดงออกให้เรา เห็นในการเล่นมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาในการเล่น เช่น เด็กบางคนจะเป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการเล่นและปรับปรุงหรือเปลี่ยนการเล่นของเขาให้สนุกขึ้นอยู่ตลอดเวลา แต่เด็กบางคน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการ เล่น เขาจะลุกเดินหนีออกไป เป็นต้น

### กิจกรรมการเล่น

ได้มีการแบ่งกิจกรรมการเล่นออกเป็นหลายรูปแบบ ตามแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สไปเดค (Spodek 1972 : 202-213) มีความเชื่อว่า กิจกรรมการเล่น เพื่อการศึกษา ถ้าครูสามารถนำมาใช้กับการ เรียนการสอนของเด็กได้อย่าง เหมาะสมแล้วจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของเด็กมาก โดยแบ่งกิจกรรมการเล่นเพื่อการศึกษาออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การเล่น เครื่องเล่นสัมผัส (Manipulative play)
2. การเล่นออกกำลังกาย (Physical play)
3. การเล่นแสดงบทบาทสมมุติ (Dramatic play)
4. การเล่น เกมต่าง ๆ (Games)

1. การเล่น เครื่องเล่นสัมผัส เกี่ยวกับการสัง เกต เปรียบ เทียบหา ความสัมพันธ์ของสิ่งของ จัดเรียงลำดับและขนาดสิ่งของให้ถูกที่ ดัง เช่น อุปกรณ์การเล่น เกี่ยวกับขนาดและน้ำหนักของลูกตุ้ม และ แท่งไม้ที่ มอนเตสซอร์รี่ จัดสร้างไว้ เป็นต้น การเล่น เครื่องเล่นสัมผัสมีหลายอย่าง ได้แก่

- 1.1 เล่นภาพตัดต่อ (Puzzles) ต่าง ๆ
- 1.2 เล่นกระดานปักหมุด (Parquetry Block and Pegboard)
- 1.3 เล่นเกี่ยวกับการก่อสร้าง (Constructive Materials)
- 1.4 เล่นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ (Science Materials) เช่น กล้องบรรจุ

แบตเตอรี่ หลอดไฟ สายไฟ แม่เหล็ก กับสารแม่เหล็ก น้ำกับวัสดุที่จมและลอยน้ำได้ รวมทั้งการทดลองง่าย ๆ ทางวิทยาศาสตร์



1.5 เล่นกับอุปกรณ์คณิตศาสตร์ เช่น การจัดสิ่งของที่เท่ากัน เข้าชุดกัน ตลอดจน เล่นเกี่ยวกับ เครื่องตวงวัด

1.6 เล่นกับอุปกรณ์ของมอนเตสซอรี

1.7 เล่นกับเครื่องเล่นสัมผัสชนิดอื่น ๆ ที่ครูประดิษฐ์ขึ้น

1.8 เล่นกับเครื่องเล่นแบบสัมผัสตามธรรมชาติ (Manipulative Play with Materials) เช่น ทราย น้ำ

2. การเล่นออกกำลังกาย มักจะเกี่ยวข้องกับการออกกำลังกาย และการใช้กล้ามเนื้อ ใหญ่ เช่น การวิ่ง กระโดด ขี่จักรยาน ฯลฯ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนทักษะทางกาย ซึ่งการเล่นแบบนี้อาจมีลักษณะการแสดงบทบาทสมมุติด้วย การเล่นออกกำลังกายได้แก่ การเล่นต่อไปนี้

2.1 การเล่นกลางแจ้ง (Outdoor Play) เช่น การปีน รุ่ง กระโดด ขุด โดยมีอุปกรณ์ประกอบ เช่น เครื่องเล่นสนามต่าง ๆ อันได้แก่ ไม้สไลด์ ซิงช้า ที่ปีนป่าย เขือกกระโดด

2.2 การเล่นในร่ม (Indoor Play) กิจกรรมกลางแจ้งบางอย่างอาจเล่นในร่มได้ แล้วแต่สถานที่บริเวณโรงเรียน นอกจากนี้ก็มีของเล่นที่มีล้อลาก มุมบ้าน

2.3 การเล่นแท่งไม้ก่อสร้าง (Block Play) การเล่นชนิดนี้อาจนับรวมเป็นพวกการเล่นออกกำลังกาย หรือเล่นบทบาทสมมุติก็ได้ ซึ่งมีทั้งไม้ขนาดใหญ่ (hollow blocks) และขนาดเล็ก (unit blocks) เด็กสามารถสร้างเป็นบ้านหรือเวทิละครก็ได้

การเล่นชนิดนี้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ และ เวลา ของครู

3. การเล่นแสดงบทบาทสมมุติ เป็นการเล่นที่มักจะเกี่ยวข้อง กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น การเล่นสมมุติเกี่ยวกับบุคคลในบ้าน ซึ่งครูอาจจะจัดสถานที่เป็นมุมบ้านหาอุปกรณ์ให้ คอยแนะนำหรือร่วมเล่นกับเด็กบ้าง การแนะนำของครูอาจแนะนำโดยหาหนังสือให้เด็กดู ฉายภาพยนตร์ พาไปเที่ยว เพื่อเป็นการให้แนวคิดแก่เด็ก

4. การเล่นเกมนต่าง ๆ แตกต่างจากการเล่นใน 3 แบบดังกล่าวมาแล้ว การเล่นเกมนั้นมักจะต้องมีกติกา กฎเกณฑ์ไม่เหมาะกับเด็กเล็ก นอกเสียจากจะเป็นเกมง่าย ๆ ไม่มีกติกาซับซ้อนและครูต้องคอยสอนให้ เกมบางอย่างต้องอาศัยการตัดสินใจ บางอย่างต้องอาศัยการออกกำลังกาย และ เกมบางอย่างต้องใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ลูกบอล ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้เล่นเกมได้หลายอย่าง



โคลัมบัส (Kolumbus Elinor Schulman อ้างถึงใน วาสี ประสงค์ 2524 :

41) แบ่งกิจกรรมการเล่นของเด็กออกเป็น 11 ชนิดคือ

1. การเล่นเสรี (Free Play)
2. การเล่นแสดงบทบาทสมมติ (Dramatic Play)
3. การเล่นต่อแท่งไม้ (Blocks)
4. การเล่นกับทราย น้ำ และโคลน (Sand, Water, Mud)
5. เล่นกับงานศิลปะและการฝีมือ (Arts and Crafts) เช่นการเล่นกับสี (ทัช  
หยด เท เป้า วาดระบายด้วยสี) เล่นกับงานกระดาษ เช่น ตัด ฉีก ปะ บั่น ประดิษฐ์ และ ก่อ  
สร้างสิ่งต่าง ๆ
6. ดนตรีและการเคลื่อนไหว (Music and Movement) เช่น ร้องเพลง ทำตาม  
จังหวะ
7. ภาษา (Language) เช่น ท่องคำคล้องจอง เล่านิทาน อ่านหนังสือภาพต่าง ๆ  
แสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ
8. วิทยาศาสตร์ (Science) เช่น ไขปุกพิซ เลี้ยงสัตว์ สังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ  
ทดลอง ฯลฯ
9. คณิตศาสตร์ เกี่ยวกับเวลา ขนาด จำนวนนับ สังเกต เปรียบเทียบสิ่งของ รู้จัก  
ตัวเลข
10. สังคมศึกษา (Social Studies) เช่น ให้อ่านเพลง วาดภาพ สนทนา เกี่ยวกับ  
เรื่องของตนเอง ครอบครัว สังคม ฯลฯ
11. เกมต่าง ๆ (Games) เช่น เกมเกี่ยวกับเครื่องเล่นแบบสัมผัส สิ่งก่อสร้าง  
เกมฝึกสมอง เกมฝึกการออกกำลังกาย เกมเกี่ยวกับภาษา และ เกมพิเศษต่าง ๆ ฯลฯ

นอกจากนี้แล้ว โคลัมบัส (Kolumbus 1979 : 29 อ้างถึงใน เขียวหา เคชะคุปต์  
ม.ป.ป. : 27) ได้แบ่งชนิดของการเล่นออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การเล่นอย่างอิสระ  
(Free Play) และการ เล่นสมมติ (Dramatic Play)

#### 1. การเล่นอย่างอิสระ

การเล่นอิสระเป็นช่วงเวลาที่ได้มีโอกาส เล่นทั้งภายในห้องเรียนและนอก  
ห้องเรียน ซึ่งเด็กควรมีอิสระในการเลือกเล่นตามลำพัง หรือเล่น เป็นกลุ่ม ครูควรจัดอุปกรณ์และ



กิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้เลือกเล่นตามที่เขาสนใจ พอใจ และควรได้รับอิสรภาพในการเลือก กิจกรรมหรือเปลี่ยนกิจกรรมได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากครู

กิจกรรมการเล่นที่ครูจัดขึ้นอาจ เป็นมุมต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก กิจกรรม ทางศิลปะต่าง ๆ มุมสำหรับเล่นเกม เครื่องเล่นสนามต่าง ๆ ครูควรหาเวลาส่งเสริมให้เด็กสนใจกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยเลือกเวลาที่เด็กอยู่ร่วมกัน เช่น ในช่วงโมงสนทนาตอนเช้า โดยครูอาจ เสนอแนะว่า เด็กควรทำอะไรบ้างในช่วงที่เด็กจะ เล่นอย่างอิสระ ครูควรแนะนำขอบเขตในการเล่นว่ามีแค่ไหน เช่น สิ่งที่เล่นจะเล่นได้กี่คน เมื่อเล่นเสร็จแล้วควรช่วยกัน เก็บของ เช็ดโต๊ะ ให้สะอาด เพื่อให้คนอื่นได้มาเล่นบ้าง ช่วงเวลาที่เด็กเล่น เป็นเวลาที่สนุกสนานและยุ่งเหยิง แต่ครู ควรมองดูรอบ ๆ ห้อง เพื่อให้ทุกอย่างเรียบร้อย เป็นระเบียบ และ เด็กทุกคนทำงานด้วยความ สบายใจ ครูควรดูว่าอุปกรณ์ขาดเหลืออะไรบ้าง

2. การเล่นสมมุติ (Dramatic Play) หรือการเล่นสมมุติบทบาททางสังคม (Social Dramatic Play) โดยเด็กจะ เล่นสมมุติ เป็นบุคคลใดคนหนึ่งที่เขารู้จัก เช่น พ่อ แม่ หมอ คนใช้ ฯลฯ การเล่นสมมุติจะเป็นการสร้างประสบการณ์เพื่อให้เด็กเข้าใจบทบาทต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ในสังคมซึ่ง เขาจะต้อง เติบโตขึ้น การเล่นสมมุติไม่ใช่การแสดงบนเวที แต่การเล่น สมมุติอาจจะเกิดขึ้นได้เองทุกแห่งทุกเวลา เมื่อเด็กอยากเล่น ไม่ว่าจะเวลาที่เด็กเล่นอยู่ที่มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหมอ ทั้งขณะที่เด็กอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน ทั้งขณะอยู่ในห้อง หรือนอกห้อง ที่โรงเรียน ที่บ้าน หรือที่ไหน ๆ ในการ เล่นสมมุติ เด็กควรมีอิสระที่จะคิดและใช้จินตนาการได้ อย่างเสรี เมื่อเด็กเล่นสมมุติเด็กจะ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงสร้างของสังคม
2. ได้มีโอกาสระบายอารมณ์
3. ปรับตัวให้ เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม
4. เปิดโอกาสให้ เด็กได้คิดและใช้จินตนาการ

โฟเน็กซ์ (Phoonex) กล่าวว่าจากการ เล่นสมมุติ เด็กจะ เสาะแสวงหาความหมายของชีวิต เมื่อเด็กเล่นสมมุติ เป็นบุคคลนั้น บุคคลนี้ เด็กจะสามารถ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมดีขึ้น (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2523 : กร./2523 อ้างถึงใน เยาวพา เศษะอุปต์ ม.ป.ป. : 28)



การเล่นสมมุติในระยะแรกจะ เป็นการ เล่น เกี่ยวกับบ้าน และสภาพการณ์ที่เขาคุ้นเคย ต่อมาการเล่นก็จะกว้างออกไปเกี่ยวกับโลกภายนอก ๗ ตัวเขาและบุคคลที่เขารู้จัก เช่น หมอ พ่อค้า ตำรวจ บทบาทอื่นที่เขา เล่นก็จะได้หาประสบการณ์จากหนังสือ นิทาน โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับ ค่าวบอย นักบินอวกาศ เรือ เครื่องบิน เป็นต้น เด็กในวัยนี้ยังไม่พร้อม สำหรับการ เล่นที่มี เกมกติกามากนัก

แฮมมอนด์ (Hammond อ้างถึงใน เขาวทก เศษะคุปต์ ม.ป.ป. : 28-31) ได้แบ่งการเล่นออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

### 1. การเล่นกลางแจ้ง (Outdoor Play)

เชียร์ (Shoer 1975 : 17) กล่าวว่าการเล่นกลางแจ้งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ เสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อเด็กในวัยนี้ การเล่นนอกห้องจะช่วย เสริมสร้างพัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ ในขณะที่เด็กเล่น เขาจะ เรียนรู้ที่จะแบ่งปันอุปกรณ์การเล่นกับเพื่อน

สิ่งที่มีความสำคัญต่อการ เล่นกลางแจ้งของเด็กเล็ก คือ

#### เนื้อที่

- ก. ที่ที่จัดให้ เด็กเล่นควรมีร่มเงา และแสงแดดเหมาะสม
- ข. ควรมีพื้นสนามที่เรียบ ซึ่ง เด็กจะ เล่นลูกบอล หรือกลิ้งลูกล้อได้
- ค. ควรมีสวนหญ้าที่เด็กจะ วิ่ง เล่น หรือกระโดดเชือกได้
- ง. ควรมีที่เด็กจะขุดดิน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ได้
- จ. ควรมีกระบะทรายเอาไว้ให้ เด็กเล่นทรายได้
- ฉ. ควรมี เนื้อที่ให้ เด็กเล่นน้ำได้

กิจกรรมบางอย่างที่จัดในห้อง เล่นอาจนำมาจัดนอกห้องได้ เช่น เล่นนิทาน เล่นตุ๊กตา

ฯลฯ

### 2. การเล่นในร่ม (Indoor Play)

การเล่นในร่มมักจะ เป็นการ เล่นภายในห้อง ในการจัดการ เล่นในร่มมีสิ่ง ที่ควรรคำนึงถึงคือ



### เนื้อที่

เนื้อที่ที่เหมาะสมสำหรับการ เล่นในร่มขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ ที่สำคัญคือเนื้อที่ ในห้องควรพอเหมาะที่จะวางวัสดุอุปกรณ์ แล้วเด็กจะ เคลื่อนไหวอย่างสบาย โดยไม่รู้สึกลัวแออัด จนเกินไป เนื้อที่ที่เหมาะสมคือ 50 ตารางฟุต สำหรับเด็กในสถานรับเลี้ยง เด็กและ 40 ตาราง ฟุต สำหรับเด็กอนุบาล

บุญเยี่ยม จิตรดอน (2524 : 62) แบ่งกิจกรรมการเล่นออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การเล่นสมมุติ ได้แก่ การเล่นแต่งตัว การเล่นหม้อข้าวหม้อแกง การเล่นที่ เป็นการทำงานจริง ๆ อย่างผู้ใหญ่ การทำตุ๊กตา เล่นแบบง่าย ๆ การเล่นเกี่ยวกับโรงพยาบาล หมอ พยาบาล การเล่นเป็นคณงาน พนักงาน เจ้าหน้าที่
2. การเล่นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และ คันทัวร์ ได้แก่ ศิลปะ การเล่นกับน้ำ การ เล่นกับทราย การเล่นกับเครื่อง เล่นเกี่ยวกับการชั่งตวง การก่อสร้างการส่ง เสริมความ เจริญของ กล้าม เนื้อมือ การส่ง เสริมประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตาและการเล่นกับ เครื่อง เล่นที่ช่วยให้ เด็กได้ออกกำลัง ทั้ง ในร่มและกลางแจ้ง
3. การเล่นกับ เครื่อง เล่นที่ช่วยส่งเสริมด้านการค้นคว้า ได้แก่ การเล่นที่เกี่ยวกับ ธรรมชาติ เสียง การดูหนังสือและการ เล่นขายของ
4. การเล่นกับ เครื่อง เล่นที่จัดขึ้น เพื่อให้สอดคล้อง กับอารมณ์ เด็กในบางขณะ ได้แก่ เกมต่าง ๆ การเล่นกับ เครื่อง โสตทัศนวัสดุ เช่น หีบเสียง เทปบันทึกเสียง การเล่นกับ เครื่องดนตรี และการ เล่นละคร

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521 : 66-86) แบ่งกิจกรรมการเล่นของเด็กออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเล่นในร่ม โดยให้เล่น เครื่องปั้นนูน ไม้บล็อก ภาพติดต่อ เล่นละคร เล่นเกม เล่นเครื่องมือประจำ โรงงาน (สำหรับเด็ก) เช่น เลื่อย ค้อน ไขควง และ เครื่องครัว
2. การเล่นกลางแจ้ง โดยเล่นกับ เครื่อง เล่นสนาม ได้แก่ ที่ห้อย โยนปั้นนูน บ่อ ทราย ชิงช้า กระดานลื่น ม้าหมุน และ เครื่องสนามที่เคลื่อนย้ายได้ง่าย เช่น บันได กระดานหก ม้าไม้ เชือก รถจักรยาน ลูกบอล และ เครื่องมือทำสวนครัว



ลัดดา ฟีละมณี (2520 : 24-26) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการเล่นในระดับ  
อนุบาล เป็นห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นมุมกิจกรรมต่าง ๆ 11 ชนิด คือ

1. มุมหนังสือ
2. มุมตุ๊กตา
3. มุมบล็อก
4. มุมดนตรี
5. มุมธรรมชาติศึกษา
6. มุมเครื่องเล่นสัมผัส
7. มุมปั้น
8. มุมฉีก ตัด ทับ ม้วนหรือปะกระดาษ
9. มุมวาดรูป
10. มุมกิจกรรมพิเศษ
11. กิจกรรมการเล่นอื่น ๆ เช่น การเล่นกับนิ้วมือ (Finger Play) การเล่น  
กลางแจ้ง (Out Door Play) เกม (Games) เพลง การแสดงออกทางการสร้างสรรค์โดย  
ทางภาษาและ เรื่องนิทาน ตลอดจนการเล่นสมมุติในบทบาทของการเล่นแบบ

สมใจ ทิพย์ชัยเมธา (ม.ป.ป. : 161-174) ได้แบ่งกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็ก  
อนุบาลไว้เป็น 11 ประเภท คือ

1. เล่นกับทราย
2. เล่นกับน้ำ
3. เล่นกับดินเหนียว
4. เล่นระบายสี
5. เล่นเลียนแบบชีวิตในบ้าน
6. เล่นก่อสร้าง
7. เล่นกับถังมหาสมบัติ
8. เล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางกล้ามเนื้อ
9. เล่นสิ่งที่เป็งานฝีมือ



10. เล่นกับของ เล่น เพื่อการศึกษา

11. เล่นกับจังหวะ และ เสียงดนตรี

จากแนวความคิดของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเล่นให้กับเด็กปฐมวัยนั้น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กในทุก ๆ ด้าน คือ ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเล่นที่เกิดประโยชน์ทางด้านการศึกษา นอกเหนือจากความสนุกสนานเพลิดเพลินที่เด็กพึงจะได้รับ โดยให้เด็กได้แสดงออกอย่างมากที่สุดในวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามความสนใจของเด็ก

### ประโยชน์ของการ เล่น

การเล่น เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของ เด็กในทุก ๆ ด้าน ศรีสมวงศ์ วรณศิลป์ (2520 : 3-9, น. สาธิตานันต์ 2521 : 50-53) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการ เล่นสอดคล้องกัน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย การเล่น เป็นการ เสริมสร้างร่างกายและพัฒนากล้ามเนื้อ จะ เห็นได้ว่าขณะเล่นเด็กมีการเคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการกลับตัว บิดตัวไปมา กระโดด วิ่ง หยิบ ไขว่คว้า ดึง ลาก หรือผลักก็ตาย พฤติกรรมดังกล่าวจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง มีการทำงานประสานกันได้ดี ช่วยให้เกิดการพัฒนากล้ามเนื้อ การเล่นที่ต้องใช้กำลัง คล่องแคล่ว ว่องไวจะช่วย เสริมสร้างสุขภาพของร่างกายโดยทั่วไปให้ดีขึ้น

2. ด้านจิตใจ อารมณ์ การเล่นจะช่วยสร้าง เสริมจิตใจและปรับอารมณ์ของเด็กได้ เป็นอย่างดี เด็กได้ค้นคว้า รู้จักค้นคว้า แก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้คลายความรู้สึก เจ็บใจ เศร้าโศก และขจัดความเครียดให้หายไปโดยการแสดงออก ช่วยให้สุขภาพจิตของ เด็กดีขึ้น

3. ด้านสังคม การเล่นสอนให้ เด็กรู้จักเหตุผล สามารถจัดตัวเอง เข้ากับสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจ ความขมขื่น ความเห็นอกเห็นใจต่อคนอื่น ทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข ช่วยให้เด็กเกิดประสบการณ์ทางด้านสังคม

4. ด้านสติปัญญาการเรียนรู้ การเล่นทำให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดออกมาตาม สภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่ ได้เรียนรู้บทเรียนมีค่าหลายอย่าง รู้จักควบคุมตนเอง มีความคิดริเริ่ม ส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ทักษะ การใช้และความเข้าใจภาษา การรับรู้ต่าง ๆ และความคิด



5. ด้านศีลธรรม การเล่นทำให้เกิดค่านิยมทางด้านศีลธรรม การที่เด็กมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้อื่นทางการเล่นนั้น จะช่วยให้เด็กรู้ว่าควรจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร เช่น เด็กรู้ว่าการทำดีจะช่วยให้เพื่อนหรือผู้อื่นได้รับความสนุกสนานพอใจ การทำไม่ดีจะทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ ในครั้งแรกเด็กจะมีความรู้สึกในเรื่องของการผิดถูกในเหตุการณ์ง่าย ๆ เมื่อโตขึ้นเด็กจะทราบว่ามีผลของการชุกจริงชุกเท็จ เป็นอย่างไร ขึ้นต่อไปทราบว่า การซุบซิบนินทาจะทำให้เพื่อนไม่สบายใจ เป็นการทำความรู้สึกของเพื่อน เป็นต้น

การเล่นของเด็กกับการส่งเสริมของผู้ใหญ่

จากพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเล่นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการสอนของครูและการจัดการเล่นของผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ได้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ควรจัดเวลาให้เด็กได้เล่นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่พร้อมและส่งเสริมการเล่นอย่างเป็นอิสระด้วยตัวเอง
2. สิ่งแวดล้อมที่ว่าพร้อมนี้ คือ สภาพบริเวณที่เล่นที่ได้รับการตรวจสอบดูแลความปลอดภัยอยู่เสมอ และมีวัสดุอุปกรณ์ชนิดที่ไม่มีแนวบังกั้นการเล่นให้เป็นไปตามความคิดของผู้ใหญ่หรือของผู้สร้างอุปกรณ์ไว้ให้เด็กเล่นได้ทุกเวลา
3. ควรจัดสิ่งแวดล้อมและวัสดุอุปกรณ์การเล่นที่ส่งเสริมการเล่นที่ซับซ้อนในบางครั้ง เช่น ในการเล่นแบบทดสอบ เล่นแบบสร้าง และที่เป็นการเล่นใหม่ ๆ ด้วย
4. ไม่ควรคาดหวังว่าเด็กจะสามารถเล่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มที่มากกว่า 2 คนขึ้นไป
5. ส่งเสริมการเล่นให้ตรงกับความสนใจและมีความเหมาะสม ตามลำดับขั้นพัฒนาการเล่นของเด็ก
6. ควรช่วยเหลือและกระตุ้นให้เด็กเข้าสู่โลกของการเล่นด้วยตัวของเขาเอง โดยผู้ใหญ่มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำเท่านั้น
7. ในการช่วยเหลือและกระตุ้นเด็กนั้น ผู้ใหญ่สามารถทำได้โดยการจัดเวลาและสิ่งแวดล้อมให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมการเล่น ที่ต้องใช้ระดับความคิดที่สูงขึ้นและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าเดิมอยู่เสมอ (เลขา ปิยะ อัจฉริยะ 2524 : 25)



### เครื่องเล่น

เครื่องเล่นหรือของเล่นมักเป็นของที่คู่กับเด็กอยู่เสมอ เด็กทุกคนชอบเล่นของเล่น ไม่มีเด็กคนใดที่จะปฏิเสธการเล่นของเล่นแม้แต่น้อย ดังนั้นเครื่องเล่นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับเด็ก

### ความหมายของเครื่องเล่น

คณะกรรมการวิเคราะห์เครื่องเล่น (2524 : 115) ได้ให้ความหมายของเครื่องเล่นไว้ว่า เครื่องเล่นของเด็ก หมายถึง เครื่องเล่นที่ประดิษฐ์ขึ้นมาสำหรับให้เด็กเล่น โดยบริษัทผลิตเครื่องเล่นของเด็ก โดยโรงเรียน และโดยเอกชนผู้สนใจ

พิชัย สันตภิรมย์ (2525 : 110-111) ได้ให้ความหมายของคำว่า ของเล่น (Toys) ของเล่นเพื่อการศึกษา (Educational Toys) และสื่อการสอนไว้ดังนี้

ของเล่น (Toys) เป็นของเล่นธรรมดาทั่วไป จะพบเห็นได้ตามร้านขายของเล่นหรือร้านค้าทั่วไป ของเล่นประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์หลักเพียงเพื่อให้เด็กเล่นเพื่อความสนุกสนานเพียงประเภทเดียวเท่านั้น

### ของเล่นเพื่อการศึกษา (Educational Toys)

ของเล่นประเภทนี้ ก็คือของเล่นที่วิวัฒนาการมาจากของเล่นประเภทแรกที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง รูปร่างลักษณะอาจจะคล้ายคลึงกันหรือผิดแผกแตกต่างกันก็ตาม แต่ข้อสำคัญในการออกแบบและการผลิตได้เพิ่มเติมความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนการสอนสอดแทรกเข้าไว้ด้วย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้บางอย่าง เช่น สี ขนาด รูปร่าง ทรวดทรงทางเรขาคณิตต่าง ๆ จำนวน ฯลฯ ไปพร้อม ๆ กับการเล่นสนุกสนานอันเป็นธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ด้วยการเล่น การกระทำด้วยตัวเอง ดังที่เรียกกันว่า Learning by doing หรือ Play Ways Method ของเล่นเพื่อศึกษานี้ แม้จะแฝงความมุ่งหมายเพื่อการเรียนการสอนไว้ด้วยก็ตามแต่ก็จะไม่เน้นหรือยึดเยียดเนื้อหาสาระให้แก่เด็กมากเกินไป แต่จะมุ่งเพื่อเตรียมความพร้อมและฝึกทักษะบางอย่างให้แก่เด็กเป็นสำคัญ เช่น ฝึกการช่วยตัวเอง ฝึกการใช้มือให้ถนัด การใช้มือกับสายตาให้สัมพันธ์กัน เป็นต้น





## สื่อการสอน (Instructional Media)

สื่อการสอนหรือที่เรียกกันแต่เดิม อุปกรณ์การสอน (Teaching Aids) นั้น ก็คือ วัสดุ เครื่องมือหรือกิจกรรมที่จะช่วยในการ เรียนของนักเรียนหรือในการสอนของครูให้มีประสิทธิผล อันจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และจดจำได้แม่นยำ เช่น ลูกโลก และแผนที่ เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สื่อการสอน ก็คือ เครื่องชุนแรงสำหรับครูนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม สำหรับการเรียนการสอนระดับปฐมวัยศึกษานั้น สิ่งของทั้ง 3 ประการ คือ ของเล่น ของเล่นเพื่อการศึกษา และสื่อการสอนนั้น บางอย่างก็อาจจะพัวพันกันทำให้เกิดความ สับสนขึ้นได้ เพราะอาจจะมีสิ่งของบางอย่างที่อาจจะเป็นได้ทั้ง 3 ลักษณะ ตัวอย่าง เช่น ตุ๊กตารูป สุนัข โดยธรรมชาติก็จัดอยู่ในประเภทของ เล่น แต่ถ้าครูนำ เข้ามาให้ เด็กเล่นในห้อง เรียน ก็พอจะ อนุโลมเป็นของ เล่น เพื่อการศึกษาได้ และถ้าครูใช้ตุ๊กตาดังนั้นมา ประกอบการสอน เกี่ยวกับ เรื่องสัตว์ เรื่องสุนัข ตุ๊กตาสุนัขตัวนั้น ก็จัดว่า เป็นสื่อการสอนได้

### ความสำคัญของ เครื่อง เล่น

เครื่อง เล่นมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้ เด็กได้ เกิดการ เรียนรู้และ เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ทาง ซึ่งได้มีผู้ให้ความสำคัญของ เครื่อง เล่น ดังต่อไปนี้

อำไพ สุจริตกุล (2524 : คำนำ) กล่าวว่า เครื่อง เล่นช่วยให้เด็กเกิดการ เรียน รู้และมีความมั่นใจในตัวเอง ตลอดจนฝึกการแก้ปัญหาของเด็กได้ เช่นเดียวกับ เครื่องมือ หรือ อุปกรณ์ของผู้ใหญ่ ในวงการศึกษา เชื่อกันว่า เครื่อง เล่นที่ดีมีส่วนช่วยพัฒนา เด็กทั้งด้านร่างกาย ความคิดและจิตใจ

พิชัย สันติกรรมย์ (2525 : 113) กล่าวว่า ของ เล่นช่วยให้เด็กได้มีโอกาสฝึกคิด ฝึกทำ ฝึกสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และ เตรียมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ช่วยในการระบาย ออกทางด้านจิตใจและอารมณ์ และช่วยคลายพลังส่วนเกินไปใช้ในทางที่จะ เป็นประโยชน์

### ประเภทของ เครื่อง เล่น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521 : 51-57) ได้แบ่งประเภทของ เครื่อง เล่นไว้หลายวิธี

ดังนี้



1. แยกประเภทตามสถานที่ คือ

1.1 ในร่ม เช่น ตุ๊กตา หุ่นจำลอง เครื่องครัว ฯลฯ

1.2 กลางแจ้ง เช่น ชิงช้า รถจักรยาน ฯลฯ

2. แบ่งตามลักษณะการใช้ฝึกฝนพัฒนาการทางร่างกาย ทางสมอง และสังคม เพื่อส่งเสริมให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ

2.1 ฝึกกล้ามเนื้อ ได้แก่ เครื่องสนามต่าง ๆ เช่น ชิงช้า กระดานลื่น ม้าหมุน ฯลฯ เครื่องฝึกกล้ามเนื้อ

2.2 ฝึกชีวิตในบ้าน (การครัว) เพื่อช่วยให้เด็กแสดงบทบาทของผู้ใหญ่ ประกมด้วยถังใส่ขยะ ไม้กวาด ที่เก็บฝุ่น ซึ่งทำด้วยพลาสติก ผ้า เช็ดพื้น ฟองน้ำ รวมทั้งอุปกรณ์ในครัว เช่น ตู้เย็น เตา ถ้วยชาม ช้อนส้อม ฯลฯ

2.3 อุปกรณ์สำหรับพักผ่อน ได้แก่ เก้าอี้สนาม ที่นอนพื้นเรียบ เสื่อ หรือพรม เพื่อให้เด็กได้นั่งนอนตามสบาย เวลาที่ว่าง เว้นจากการเรียน

2.4 ฝึกการใช้มือ เพื่อฝึกฝนความแม่นยำของการใช้นิ้ว โดยบัญชาของสมอง ได้แก่ การใช้ของเล่นต่าง ๆ ที่เด็กจะใช้มือจับและเคลื่อนที่ได้ง่าย เช่น ภาพลงน ลูกประคำ หุ่นจำลอง ดินสอสี ฯลฯ

2.5 ฝึกการก่อสร้าง เพื่อให้เด็กได้ก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ในการใช้มือ ลองทำของใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์ ค้นคว้าทดลองขย ขย เจดจำกัค ของสิ่งของแต่ละอย่างและฝึกการวางแผนความคิดและสรุปลผล

วัสดุและอุปกรณ์ที่อยู่ในประเภทนี้ คือ กล่องไม้ขนาดต่าง ๆ กัม กระดาษสีหลายขนาด ไม้เนื้ออ่อน เพื่อฝึกการตีตะปู เลื่อย คีม ไขควง กระดาษทราย ฯลฯ บ่อทราย (ควร เป็นทรายที่เอามาจากฝั่งแม่น้ำหรือบนบก) ดินเหนียวหรือดินน้ำมัน เข็มและด้าย เป็นต้น

2.6 วัสดุและอุปกรณ์สำหรับการละคร เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงศิลปะการใช้ภาษา ความรู้สึกและความต้องการ ให้มีของเล่น ผ้าคลุมหน้า ธง ผ้าปูโต๊ะ ม่านหน้าต่าง ผ้าห่มสำหรับตุ๊กตา ผ้าคลุมเตียง ฯลฯ บางครั้งอาจต้องมีเครื่องแต่งกายแบบต่าง ๆ เข็มขัด เนคไท ที่โกนหนวด (เอาใบมีดออก) ถุงมือ กระเป๋าถือ โบกุกลม ดอกไม้แก้ว (ทำจากพลาสติก) กระโปรง เสื่อ รองเท้า หมวก ฯลฯ รวมทั้งบิณยาว บิณสั้น คาบ ฯลฯ



นอกจากการแสดงละครแล้ว วัสดุและอุปกรณ์สำหรับการ เชิดหุ่นกระบอกก็ทำให้ เด็กตื่น  
 ตื่นได้มาก อาจทำจากถุงใสของ หรือทำขึ้นเองง่าย ๆ บางครั้งอาจนำอุปกรณ์การครัว หรือ  
 เครื่องใช้ในบ้านมาใช้ในการแสดงละครได้ด้วย

2.7 ฝึกการทดลองทางธรรมชาติวิทยา ควรมีแผน เดอร์พิเศษ ซึ่งมีตู้ โต๊ะ  
 วางไว้ที่มุมห้อง มีเปลือกหอย เมล็ดพืช ใบไม้ เปลือกไม้ ตัวหนอน ตัวมด แมลง นก (ที่ตายแล้ว  
 สดไฟไว้) รังนก แวนชยาย แม่เหล็ก คาชิ่ง ลูกรอก ลวด กระดิ่งไฟฟ้า ถ่านไฟ ฯลฯ

นอกจากนี้อาจมีสิ่งมีชีวิต เช่น นก (ในกรง) ลูกกระรอก หนูขาว ปลา เลี้ยงไว้ในตู้  
 กระจก หรือขวด เต่า กบ กรงกระด้าย สุนัข แมว ลูกแมว เบ็ด และไก่ ฯลฯ โดยหามุมใด  
 มุมหนึ่งของโรงเรียนให้ อาจมีถาด 2-3 ใบ สำหรับให้ เด็กทำความรู้จักกับสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก  
 ลงไป เช่น มด แมลงเต่าทอง ฯลฯ

การทำสวนก็ถือว่าเป็นการฝึกทางธรรมชาติ เช่นกัน โรงเรียนจึงจำต้องตระเตรียม  
 จอบ เสียมและบ่อทรายไว้ด้วย

2.8 ฝึกดนตรี สิ่งที่นิยมกันมากในต่างประเทศ คือ เบียร์โนขนาดเล็ก นอกจากนี้  
 นี้ก็มีเครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น ขิม ซอ เครื่อง เป่าบางซิ่น ที่ขาดไม่ได้ คือ เครื่องเล่นแผ่นเสียง  
 หรือเทปบันทึกเสียง หากมีวิทยุและ โทรทัศน์ด้วยก็เป็นการดี แต่ไม่จำเป็น

### 3. ตามลักษณะวิชาและประสบการณ์ ได้แก่

3.1 หมวดภาษาไทย วัสดุในหมวดภาษาไทย ได้แก่ แบบเรียน บัตรคำ ภาพ  
 แผนภูมิ ตรายางอักษร ตรายางภาพคำนาม แท่งอักษร ตัวอักษรฉลุไม้ ตัวอักษรพลาสติก วงเวียน-  
 สรระ ภาพชุดประกอบนิทาน หุ่นจำลอง หุ่นกระบอก แบบฝึกปฏิบัติ เขียนเส้นและอักษร สี่เทียน  
 ชุดสนทนา ฯลฯ

อุปกรณ์สำหรับหมวดภาษาไทย ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียงแบบม้วน เครื่องฉายสไลด์  
 เครื่องเล่นแผ่นเสียง เวทีหุ่นกระบอก ฯลฯ

3.2 หมวดสังคมศึกษา วัสดุอุปกรณ์สำหรับหมวดสังคมศึกษา ได้แก่ ภาพชุด  
 แผนภูมิ ของจริง (เช่น ธงชาติ) ภาพชุดนิทาน หุ่นกระบอก เครื่องแต่งกาย นิทาน ชุดครัวมี  
 ถ้วย ชาม หม้อ เต่า ฯลฯ บ้านตุ๊กตา (บ้านหุ่นคนและสัตว์ขนาดเล็ก) กระบะทราย ฯลฯ

3.3 หมวดวิทยาศาสตร์ (ธรรมชาติศึกษา) เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยฝึกให้ เรียนรู้  
 ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทั้งคน พืช สัตว์ และปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอย่างง่าย ๆ ประกอบด้วย



รูปภาพ แผนภูมิของจริง (สัตว์ พืช สิ่งของ) ตุ๊กตาสัตว์ กรงเลี้ยงสัตว์ ตุ๊กตาสวมแมลง กระบะ-  
เพาะพืช กระบะทราย กระบะน้ำ อ่างน้ำ เครื่องเล่นทราย เลนซ์แว่นขยาย ชุดแมด เเค่รื่องอย่าง  
ง่าย ๆ ชุดแม่เหล็ก ฯลฯ

3.4 หมวดคณิตศาสตร์ เป็นวัสดุอุปกรณ์ฝึกมโนทัศน์ทางการนับคำนวณ ประกอบด้วย  
ค้ายับตรตัวเลข เครื่องหมายทางคณิตศาสตร์ แผนภูมิเลขคณิต ภาพชุดเกี่ยวกับตัวเลข ของจริง  
ลูกคิด ลูกบิด ลูกคิดสามหลัก กระดาษทดสอเลข นาฬิกาแบบต่าง ๆ กระดานบิกทอมด์ มันทโดเลข  
แท่งไม้คณิตศาสตร์ แท่งไม้เรขาคณิต ไม้เมตร ไม้ทลา (วัดระยะ) เครื่องชั่งน้ำหนัก เครื่องตวง

3.5 หมวดขับร้องและดนตรี เป็นวัสดุอุปกรณ์สำหรับฝึกการขับร้องและดนตรี  
เพื่อสร้างความชื่นชอบศิลปะดนตรี และฝึกสอดประสานต่อเสียงดนตรีต่าง ๆ ประกอบด้วยเครื่อง  
เล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง ออร์แกน เปียโน กลอง ฉิ่ง ฉาบ ระฆัง เหล็กสามเหลี่ยม  
กรับพวง กรับกลม กรับกรุ่งกริ่ง ลูกซัด เกราะ กำไลลูกพรวน ระนาด ฯลฯ

#### 4. วัสดุและอุปกรณ์สำหรับการฝึกเขาวนและระบบประสาท

หมายถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ฝึกเขาวน ประสาท ทักษะ ส่ง เสริมจินตนาการ ความคิด  
สร้างสรรค์ ความพร้อม และความเพลิดเพลีน ได้แก่ แท่นไม้ค้อนตอก ค้อนตอกลูกกลิ้ง กระ เข้า  
หยอดคบล็อก ชุดไม้บล็อกค้อนยาน ภาพตัดต่อ หรือภาพฉงน พลาสติคสร้างสรรค์ ไม้บล็อกฝึกเขาวน  
กระบะ ตัวสัตว์เรียงขนาด ภาพตัดรูปสัตว์ กระดานจำแนกทรง กระดานต่อเหลี่ยม ประเภทเครื่อง  
ลากจูง ตุ๊กตาชุด ฯลฯ

วิธีนี้ ลาชโรจน์ (2522 : 33 34) ได้แบ่งประเภทของเครื่องเล่นออกเป็นดังนี้

1. ของเล่นเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ เช่น ลูกบอล ดินน้ำมัน ทราย
2. ของเล่นชนิดสร้างสรรค์ เช่น ไม้บล็อก สี ตัวต่อ Pegboard
3. ของเล่นเพื่อการแสดงออกด้านมโนภาพ เช่น หม้อข้าวหม้อแกง ตุ๊กตา

กระเป๋ายา

4. ของเล่นเพื่อการสังคัม เช่น ชุดน้ำชา
5. ของเล่นเพื่อศิลปะ เช่น ดิน น้ำมัน สี
6. ของเล่นเพื่อการศึกษา เช่น กระดานคำ ลูกคิดสำหรับเด็ก หนังสือภาพ
7. ของเล่นเพื่อพัฒนาสิ่งกับวิทยาศาสตร์ เช่น กล้องจุลทัศน์ ชุดเคมี
8. ของเล่นประเภทงานอดิเรก เช่น แสตมป์ ชุดทำสวน เล็ก ๆ



9. ของเล่นเพื่อพัฒนาภาษา เช่น โทรศัพท์ ดนตรี แผ่นเสียง

แฮมมอนด์ (Hammond 1967 : 25) ได้กล่าวถึงวัสดุอุปกรณ์สำหรับการ เล่นของเด็กไว้ดังนี้

วัสดุอุปกรณ์ที่ควรจัดไว้ให้เด็กเล่นกลางแจ้ง ได้แก่

1. เครื่องเล่นสนามประเภทห้อยโหนต่าง ๆ (Jungle Gym) ควรใช้วัสดุที่คงทนแข็งแรงไม่เป็นสนิม เช่น ท่อนเหล็ก หรือแม่แตงารถยนต์ผูกเชือกก็สามารถนำมาให้เด็กได้ปีนป่าย ห้อยโหนได้
2. กระบะทราย (Sandbox) กระบะทรายควรมีขนาดใหญ่ที่เด็กจะเข้าไปวิ่งเล่นได้ ซึ่งควรมีขนาด 50-60 นิ้ว และพื้นควรฉาบซีเมนต์สูงราว 4 นิ้ว กระบะทรายควรตั้งเอาไว้ในที่ที่จะถูกแดดเพียงครึ่งวัน และควรจัดหาวัสดุที่จะใช้เล่นกับทราย เช่น ไม้ขีดทราย เสียม ถังน้ำเล็ก ๆ และควรเป็นวัสดุที่ไม่แตกหักง่าย และไม่เปื้อนง่าย
3. ชิงช้า (Swing) ชิงช้า เป็นสิ่งที่ครูกลัวกันมากกว่า เด็กจะกระโดดตก แต่เด็กก็ชอบเล่นกันมาก และถ้าเล่นอย่างปลอดภัยก็จะเป็นอุปกรณ์ที่ดี ชิงช้าสำหรับเด็กอายุ 4 - 5 ขวบ ควรทำจากยางรถยนต์เก่า ๆ ผูกเชือก ชิงช้าสำหรับเด็กโตกว่านั้นควรทำผ้าใบผืนยาว และควรจัดชิงช้าไว้ในมุมที่ชื้นกับอุปกรณ์อย่างอื่น
4. ไม้ลื่น (Slide) ขนาดของไม้ลื่นควรมีความสัมพันธ์กับอายุของเด็ก และควรวางไว้ในที่ที่เหมาะสมและให้ห่างไกลจากอุปกรณ์อื่นพอสมควร
5. เวทีเล็ก ๆ (Platform) เวทีเล็ก ๆ อาจมีรั้วรอบเป็นที่เหมาะสมสำหรับเด็กจะได้แสดงละคร ซึ่งควรสูงประมาณ 5 - 7 ฟุต กว้าง 4 - 6 ฟุต
6. ม้าหมุน เด็กจะชอบเล่นม้าหมุนมากแต่ครูควรดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อความปลอดภัย เพราะบางทีเด็กอาจตกลงมา เนื่องจากกลิ้งล้มเมื่อเด็กยังไม่แข็งแรง

ในสนามเด็กเล่น ครูควรจัดอุปกรณ์ที่เคลื่อนไหวได้เอาไว้ให้เด็กได้เล่น ได้แก่

1. กระดานหก
2. ม้าไม้
3. บันไดงู
4. ลูกบอล



5. เชือกสำหรับกระโดด
6. รถจักรยานยนต์ 2 ล้อ 3 ล้อ หรือรถบรรทุกสำหรับเด็ก
7. เครื่องมือทำสวน เช่น พลั่ว เสียมมือ จอบ คราด บัวรดน้ำ ซึ่งควรมี

ขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก

8. ไม้บล็อก และอุปกรณ์สำหรับเล่นงานไม้
9. เครื่องเล่นอื่น ๆ เช่น รถลาก เรือโยก ม้าโยก รถจี๊ป เรือบิน ซึ่งมีขนาด

พอเหมาะกับตัวเด็ก

### วัสดุอุปกรณ์สำหรับการ เล่นในร่ม

#### 1. อุปกรณ์สำหรับปีนป่าย

ในกรณีที่อากาศไม่ดี เด็กเล่นนอกห้องไม่ได้ หรือเด็กบางคนไม่ชอบไปนอกห้อง อุปกรณ์การเล่นในห้องขนาดเล็ก ที่ทำด้วยไม้ เนื้อแข็งที่เคลื่อนไหวได้ เช่น กระดานสำหรับเด็กเดิน สามารถนำมาวางไว้ได้

#### 2. บล็อก (Blocks)

บล็อกเป็นอุปกรณ์พื้นฐานสำหรับการ เล่นของเด็กเล็ก เป็นอุปกรณ์ประเภทแรกที่เด็กชอบเล่น

#### 3. ภาพตัดต่อ (Puzzle)

ภาพตัดต่อที่จัดไว้ควรมีทั้งไม้ หรือพลาสติกสำหรับเด็กในสถานวัยเลี้ยง เด็กภาพตัดต่อควรมีเพียง 2 - 3 ชิ้น และเมื่อเด็กอายุมากขึ้น จำนวนชิ้นจะเพิ่มขึ้น ภาพตัดต่อควรมีมิติด้านหรือเหมือนกัน เพื่อให้สามารถจดจำได้ถ้าเด็กเล่นร่วมกันหลาย ๆ คน คุณค่าของการเล่นภาพตัดต่อคือ ให้โอกาสเด็กได้ฝึกความสัมพันธ์ระหว่างมือและตา ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ ฝึกทักษะการรู้จักรูปทรง สี และฝึกการจดจำ

#### 4. อุปกรณ์ในการเล่นสมมุติ

ครูควรจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เอาไว้ให้เด็กได้เล่นละคร อุปกรณ์ที่ดีที่สุดในการเล่นสมมุติคือ บล็อก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้ข้างล่างนี้

- ฉาก สูงประมาณ 3 ฟุต
- บ้านไม้สำหรับเล่นทราย รวมทั้ง เครื่องตกแต่งต่าง ๆ



- โต้ะ เก้าอี้
- เก้าอี้โยก
- ตู้ จานชาม
- เข็ม-ด้าย
- ตุ๊กตา และ เสื้อผ้าตุ๊กตา
- เปล เคียงนอนตุ๊กตา
- เตารีด และ หักรองรีด
- ไทรศัพท
- ไม้กวาด ที่ตักผง ผ้าขี้ริ้ว
- เต่า และ อุปกรณ์ในการหุงต้ม
- ผ้ากันเปื้อน
- ตุ๊กตาดัวสัตว์
- โต้ะ แต่งตัว และ กระจก

#### 5. เกมและของเล่นอื่น ๆ

เกมและของเล่นต่าง ๆ ครูอาจจัดวางไว้ต่างหากหรือวางไว้ใกล้ ๆ มุม บล็อก หรือมุมอื่น ๆ เครื่องเล่นอื่น ๆ ได้แก่

- ตุ๊กตารูปคน สัตว์ เรือบิน รถ เรือ ทำด้วยไม้ หรือพลาสติก
- แท่งไม้สี
- กระดานตะปู
- วงแหวน
- เกมจับคู่
- เกมภาพตัดต่อ
- ลูกปัดไม้หรือพลาสติก

#### 6. โต้ะสำหรับทำงานไม้และอุปกรณ์

เด็กส่วนใหญ่มักจะสนใจงานไม้ ในระยะแรกเด็กอาจ เพียงหัดตอกตะปู หรือ เลื่อยไม้ เป็นชิ้นเล็ก แต่ต่อมาสิ่งเหล่านี้จะมีความหมายสำหรับเขา เช่น เขาจะมองว่าสิ่งที่เขา ทำคือ เรือ รถ ฯลฯ และต่อมา เขาจะเริ่มเกิดความคิดว่า เขาควรทำอะไร ผลงานของเด็ก



ไม้ใช้ผลงานที่สมบูรณ์ แต่คุณค่าของกิจกรรมไม่ได้ขึ้นกับผลงาน งานไม้มีคุณค่าต่อความสัมพันธ์ระหว่างมือและตา การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ การแสดงออกทางร่างกายและอารมณ์ เพื่อเสริมพัฒนาการทางสังคม จากการแบ่งปันรอยยิ้ม และทำงานร่วมกัน เกือบของใช้ และทดสอบร่วมกัน

### อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับเด็ก ได้แก่

- ค้อน
- เลื่อย
- ตะปูหัวใหญ่ ๆ
- ไม้สำหรับงานไม้
- ไม้บรรทัด ไม้เมตร
- ไม้เนื้ออ่อน
- คีม
- สว่า ฯลฯ

### 7. อุปกรณ์ในการทำอาหาร

กิจกรรมเกี่ยวกับการทำอาหาร เป็นกิจกรรมที่เด็กให้ความสนใจทั้งเด็กอนุบาลสถานรับเลี้ยงเด็ก กิจกรรมในการทำอาหารนอกจากจะสนุกสนานแล้ว ยังให้โอกาสเด็กได้เตรียมการ อภิปราย หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันทำตาม อุปกรณ์ส่วนใหญ่เป็นพวกเครื่องครัวขนาดเล็ก ๆ สำหรับเด็กเล่น เช่น เตา หม้อ กระทะ จาน ช้อน ปิ่นโต เป็นต้น

สำหรับ อาร์นอลด์ (Arnold 1967 : 53-55) และเก็เซล (Gesell 1963 : 374-375) ได้กล่าวถึงเครื่องเล่นที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้หลายอย่างด้วยกัน ได้แก่

กรรไกรตัดกระดาษ ชุดแต่งตัวตุ๊กตา ล้อดโต้ (ภาพจับคู่) หนังสือ (ทำเป็นมุมหนังสือหรือร้านขายหนังสือ) ตัวอักษร ตัวเลข หุ่น เครื่องมือหมอ (เช่น ทุฟง เข็มฉีดยา กระเป๋ายา) ชุดเครื่องมือช่าง (ค้อน เลื่อย ตะปู) กระดานดำ ชอล์ก ร้านขายของ โดมิโน (ภาพต่อปลาย) ภาพตัดต่อ (8-12 ชิ้น) กระบะทราย เครื่องเล่นทราย (แก้วน้ำ กระบะน้ำ ช้อน) เครื่องมือทำสวน เครื่องดนตรี ไม้บล็อก รถชนิดต่าง ๆ ตุ๊กตา ผ้ากันเปื้อน (ใช้ขณะวาดรูปหรือเล่นน้ำ) ผ้าห่ม หมอน กระเป๋า เตา โทรศัพท์ ไม้กวาด เสื่อ หมวก ดินเหนียว กระดาษสำหรับวาดภาพ ดินสอสีขนาดใหญ่ และพู่กัน เป็นต้น



จะเห็นว่า เครื่องเล่นที่มีผู้กล่าวมาข้างต้น ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องเล่นที่มีส่วนช่วย  
เสริมพัฒนาการและช่วยในการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี

#### หลักเกณฑ์ในการเลือกเครื่องเล่น

ในการเลือกเครื่องเล่นให้แก่เด็กปฐมวัย ควรมึหลักเกณฑ์ในการเลือกดังต่อไปนี้  
(มัญชรี สุจริตธรรม 2522 : 84-85, พิพัฒน์ ชูวรเวช และนพมาศ ชูวรเวช 2524 : 111,  
ศรีสมวงศ์ วรณศิลป์ 2520 : 134-138, ประสาร ทิพย์ธารา 2521 : 97-98, และ  
ปราณี ชวานิช 2524 : 17)

1. เหมาะสมกับวัย
2. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ
3. กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการสร้างสรรค์ และแสดงออก
4. ไม่มีชิ้นส่วนมากเกินไป
5. เปลี่ยนแปลงได้ ไม่คงที่ตายตัว
6. มีขนาดใหญ่ เล่นง่าย
7. มีความแข็งแรง ทนทานและปลอดภัย
8. มีคุณภาพดี และราคาไม่แพง
9. โครงสร้างไม่ยุ่งยากซับซ้อน
10. ทำความสะอาดง่าย และผลิตภายในประเทศ
11. สึกการทำงานเป็นกลุ่ม

#### ประโยชน์ของเครื่องเล่น

1. เพื่อความเพลิดเพลิน เป็นจุดประสงค์สูงสุดของการเล่น จะได้ใช้เวลาเล่น  
ให้หมดไปโดยไม่ชุกชน ทำความรำคาญและก่ออุบัติเหตุ
2. เพื่อพัฒนาการทางร่างกาย ใช้ประสาทสัมผัส ใช้มือใช้เท้าได้ถนัด ส่งเสริม  
สุขภาพ



3. เพื่อพัฒนาการด้านอารมณ์ โดยใช้เครื่องเล่นเป็นที่ระบายออกหรือสร้างจินตนาการ ทำให้เด็กมีอารมณ์แจ่มใส เช่น เล่นตุ๊กตา เล่นไม้บล็อก และวาดภาพ เป็นต้น

4. เพื่อพัฒนาการด้านสังคม การที่เด็กได้เล่น เครื่องเล่นด้วยกันช่วยให้ เด็กสามารถ เข้ากับคนอื่นได้ (พิพัฒน์ ชูรเวช และนพมาศ ชูรเวช 2524 : 111)

จากการศึกษาเกี่ยวกับ เครื่องเล่นตามที่ไดกล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า เครื่องเล่น เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมแก่เด็กปฐมวัย อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ยิ่งขึ้นต่อไป

#### ความพร้อมทางการเรียน

ในการเรียนการสอนใด ๆ ก็ตาม เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความสามารถที่จะเรียนสิ่งนั้น ๆ ได้ หรือเกิดความพร้อมที่จะเรียนนั่นเอง ดังนั้นระยะแรกที่ครูจะเริ่มสอน จึงจำเป็นต้องสำรวจพื้นฐานหรือความพร้อมของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถที่จะรับความรู้ที่ครูจะสอนได้

#### ความหมายของความพร้อม

ได้มีผู้ให้ความหมายของ ความพร้อม (readiness) ไว้ดังต่อไปนี้

พรณี ชูทัย (2525 : 15) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นสภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ การได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว และความสนใจหรือแรงจูงใจ

เดือนใจ เศรษฐลักโก (2524 : 51) ให้ความหมายของความพร้อมว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพแห่งความเจริญงอกงาม และการพัฒนาการอย่างสูงสุดของเด็ก ทั้งทางกาย สมอง อารมณ์และสังคม จนถึงระดับที่จะเรียนรู้ได้

สุโท เจริญสุข (2515 : 36) ให้ความเห็นว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเจริญเติบโตของผู้เรียน บวกกับพื้นฐานความรู้เดิมและความสนใจที่ทำให้ผู้เรียน เรียนได้ สะดวกขึ้น



### องค์ประกอบของความพร้อม

ตามแนวคิดของ กายเย (Gagne' อ้างถึงใน ประสาท อิศรปริศา 2521 : 135-136) นั้นถือว่าองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดความพร้อมในการเรียน ได้แก่

1. ความสนใจหรือความใส่ใจ (attention set) ในปัจจุบันนักจิตวิทยาถือว่า เป็นลักษณะทางจิตใจที่มีความสืบเนื่องกันเป็นชุด มิได้เป็นลักษณะประการใดประการหนึ่งเพียงอย่างเดียว โดยแรกที่สุดจะต้องมีสิ่งเร้ามาเร้าก่อนแล้วจึงเกิดการตอบสนอง ซึ่งจะเกิดขึ้นสืบเนื่องกันเป็นลูกโซ่ตลอดไปในขณะที่มีความใส่ใจอยู่ เป็นสิ่งสำคัญที่จะชักจูงเด็กให้มีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้น
2. แรงจูงใจที่จะเรียน (motivation) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความใส่ใจในการเรียน คือ เมื่อเอาใจใส่การเรียนมากขึ้นก็จะทำให้อยากเรียน หรือเกิดแรงจูงใจ โดยปกติแรงจูงใจในการเรียนของเด็กนั้นจะมี 2 ลักษณะ คือ แรงจูงใจที่จะได้รับผลสำเร็จจากการทำงาน (task motivation) และแรงจูงใจที่จะได้รับสัมฤทธิ์ผล (achievement motivation) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้ประสบผลสำเร็จ
3. สภาพของพัฒนาการ (developmental status) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และสติปัญญา ซึ่งความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็ก จึงมักขึ้นอยู่กับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้สะสมหรือมีประสบการณ์เดิมมาก่อน ในปัจจุบันถือว่า การที่เด็กจะเรียนรู้อะไรมาก่อนเข้าโรงเรียนนั้น เป็นการช่วยสร้างผลสะสม (cumulative effect) ให้แก่เด็ก จะทำให้เด็กสามารถรับรู้และตัดแปลงการเรียนรู้ของตนตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับอย่างต่อเนื่องกัน

บันลือ พฤกษ์วัน กล่าวว่ ความพร้อมที่จะเรียนของเด็กมีองค์ประกอบ 5 ประการดังต่อไปนี้ (บันลือ พฤกษ์วัน 2518 : 25)

1. ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก การใช้สายตา การฟัง การพูด ความสัมพันธ์ทางกล้ามเนื้อ (คาบับมือ) เป็นต้น
2. ความพร้อมทางสมอง ได้แก่ ความสามารถในการลำดับเหตุการณ์ จากนิทานที่คนได้ฟัง หรือ รูปภาพ ลำดับภาพได้ สติปัญญาดี จำได้แม่นยำ จะพูดหรือสิ่งอะไรก็เข้าใจง่าย เป็นต้น



3. ความพร้อมในด้านอารมณ์ ได้แก่ รู้จักควบคุมอารมณ์ สามารถทำงานเป็นหมู่ เล่นเป็นหมู่ ไม่แย่งหรือต่อสู้ของกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ ไม่เข้าเหย้ากัน เป็นต้น

4. ความพร้อมในด้านจิตวิทยา ได้แก่ มีความสนใจในการอ่าน รู้จักฟังอย่างตั้งใจ ใช้ภาษาได้ดีพอสมควร เป็นต้น

พรณี ชูทัย (2522 : 15 ) ให้แนวคิดว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ สิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึงถึง คือ ความพร้อม (readiness) ในช่วงของพัฒนาการจะมีจุดที่สูงสุด (optimal point) ที่จะสอนสิ่งต่าง ๆ ให้กับเด็ก (teachable moment) เด็กจะเรียนทักษะหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและบังเกิดผลดีจุด ๆ นั้นเราเรียกว่า "ความพร้อม" ดังนั้นถ้าเด็กโดนบังคับให้เรียนทักษะใดทักษะหนึ่งโดยที่ร่างกายยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ จะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ และทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนทักษะนั้น รวมทั้งต่อครูและโรงเรียนด้วย ในทางตรงข้ามกัน หากเด็กพร้อมแล้ว แต่ครูไม่ฉวยโอกาสที่จะสอนในช่วงที่เหมาะสมที่จะสอน ก็จะทำให้เด็กไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร

เกี่ยวกับเรื่องความพร้อมนี้ นักจิตวิทยามีความเห็นแยกเป็น 2 พวก คือ

1. ความพร้อม เป็น เรื่องของธรรมชาติ (Natural Readiness Approach)

พวกนี้มีความเห็นว่าก่อนที่เด็กจะไปโรงเรียนจะต้องมีความพร้อมเสียก่อน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะวัดให้ได้ว่าใครพร้อมที่จะเรียน ถ้ายังไม่พร้อมก็ให้รอ

2. ความพร้อม เป็น เรื่องของการจัดประสบการณ์ (Guided-experience Approach)

กลุ่มนี้มองเห็นว่า ความพร้อมจะสามารถเร่งให้เกิดขึ้นได้โดยการจัดประสบการณ์ให้ ไม่จำเป็นต้องรอให้เด็กพร้อมเพราะจะเป็นการเสียเวลา

วิธีตรวจสอบความพร้อมของเด็ก

1. ความสนใจของเด็กแต่ละคน เป็น เครื่องชี้ให้เห็นความปรารถนาของเด็กที่ใครจะได้รับการสอน หรือพยายามที่จะสอนตัวเอง เมื่อเด็กมีความสนใจ เด็กก็จะเกิดความพร้อมในตัวเองประการที่จะเรียน

2. เด็กที่มีความพร้อมที่จะเรียนสิ่งใด แม้มีอุปสรรคบ้างก็จะไม่ละความสนใจจากสิ่งนั้นง่าย ๆ



3. เด็กที่ได้รับการฝึกฝนให้เรียนสิ่งใดแล้วไม่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนสิ่งนั้น ๆ เท่าที่ควร แสดงว่าเด็กยังไม่พร้อมที่จะเรียน

#### การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย

การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากที่สุดและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ เพราะจะช่วยให้เด็กได้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ขั้นต่อไปในระดับที่สูงขึ้นและช่วยให้เด็กเรียนหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2518 : 8-10) ได้แบ่งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ความพร้อมทางกาย ความพร้อมบางอย่าง เราต้องคอยให้ถึงวัยก่อนแต่บางอย่าง เราสามารถฝึกหัดได้ เช่น

1.1 ตา เราสามารถฝึกหัดได้ดังนี้

1.1.1 ฝึกให้นักเรียนกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา

1.1.2 เล่นเกมทายตัวอักษร

1.1.3 เล่นสัญลักษณ์โดยใช้ตัวอักษร

1.1.4 เล่นต่อภาพ

1.1.5 เล่นเกมทายคำ เป็นต้น

1.2 หู สมรรถภาพในการฟังขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ การฝึกเราฝึกให้เด็กสามารถแยกแยะเสียงที่ได้ยิน เช่น ให้ฟังเสียงสัตว์ต่าง ๆ ร้อง แยกเสียงในการพูดหรือฟังเสียงดนตรีตามเสียงวรรณยุกต์

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตา ในการอ่านและเขียนเด็กจะต้องใช้สายตาและมือให้สัมพันธ์กัน วิธีฝึกสายตากับมือให้ทำงานประสานกันนั้นฝึกได้คือ

1.3.1 บันดินน้ำมัน ใช้กรรไกรตัดกระดาษ ร้อยลูกปัด ฯลฯ

1.3.2 เล่นเกมต่าง ๆ เช่น ต่อรูปภาพ เล่นเข้าเขาวงกต เป็นต้น



1.4 สุขภาพทั่วไป เด็กต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์จึงพร้อมที่จะ เรียน

2. ความพร้อมทางสติปัญญา ดูว่าเด็กสามารถพูดได้คล่องชัดเจนนักต้อง เข้าใจ ความหมายที่ใช้ เห็นความแตกต่างและความคล้ายคลึงของตัวอักษรและจดจำข้อความได้ จาก การทดสอบสติปัญญาของเด็ก ขณะนี้ควรให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับชื่อสิ่งของต่าง ๆ ได้เล่นมาก ๆ จะช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมขึ้น

3. ความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม สามารถดูได้จากสิ่งเหล่านี้

3.1 เด็กได้เล่นกับเพื่อนโดยที่ไม่ทะเลาะวิวาท

3.2 เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นหรือยัง

3.3 เด็กตั้งใจฟังคนอื่นพูดหรือยัง

3.4 เด็กรับฟังคำโต้แย้งจากคนอื่นหรือไม่

ถ้าเด็กยังไม่พร้อม เราก็ควรส่งเสริมดังนี้

3.1 ให้เด็กทำงานร่วมกัน

3.2 ร่วมอภิปรายปัญหาในชั้น

3.3 ครูเล่านิทานให้ฟัง

3.4 เล่นละคร คนตรี ชับร้อง

3.5 ครูอ่านหนังสือให้ฟังและให้ดูรูปภาพประกอบ

4. ความพร้อมทางจิตใจ ดูได้จากความสนใจของเด็ก เมื่อเด็กมีความพร้อม เด็ก จะเริ่มรู้ว่าการอ่าน-เขียนนั้นมีคุณค่า คำชมของพ่อแม่และของครูก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี ทำให้ เด็กรู้จักคุณค่าของตนเอง (Self Realization)

5. ความพร้อมทางด้านประสบการณ์พื้นฐาน เด็กที่มีประสบการณ์ที่ดีมาก่อนมาก ๆ จะช่วยให้เด็กอ่าน-เขียนได้เร็วขึ้น เพราะสามารถเข้าใจความหมายได้ง่ายขึ้น ดังนั้นครูจึง จำเป็นต้องให้เด็กเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กให้มาก ๆ โดยพาไปดูสิ่งต่าง ๆ ทั้งในและนอก ห้องเรียน ทาของจำลองหรือภาพถ่ายมาให้เด็กดูในห้องเรียน



### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับการเล่นและเครื่องเล่นของเด็กปฐมวัย มีผู้ทำการวิจัยไม่มากนัก ทั้งของไทยและต่างประเทศ สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมมีพอสมควรจะได้เสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

#### งานวิจัยเกี่ยวกับการเล่น

ซอลท์ส และ จอห์นสัน (Saltz and Johnson 1974 : 623-630) ได้ทดลองทำการแนะนำเด็กเกี่ยวกับการเล่นสร้างเรื่อง (Thematic play) เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม แล้วทำการทดสอบเชาวน์ปัญญา ความจำ เกี่ยวกับการลำดับชั้นของเรื่องและทักษะการเล่าเรื่อง ปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนสูง และมีพัฒนาการลำดับชั้นของเรื่องสูงขึ้นด้วย

ไฟเทลสัน และ รอส (Fietelson and Ross 1973 : 202-223) ได้ทดลองเกี่ยวกับการเล่นของเด็กปฐมวัยที่มีผู้แนะนำกับไม่แนะนำ พบว่า กลุ่มเด็กที่เล่นอยู่ในบริเวณที่เล่นซึ่งมีผู้คอยแนะนำการเล่น มีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการตามลำดับชั้นของการเล่น มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่มีผู้แนะนำ

เลขา บิยะอัจฉริยะ (2523 : 56-57) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของประสบการณ์การเล่นที่มีต่อการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย เพื่อวิเคราะห์แบบและลักษณะการเล่นแก้ปัญหาของเด็ก พบว่า ประสบการณ์การเล่นที่จัดให้แก่เด็กกลุ่มทดลอง ไม่มีผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็ก ลำดับชั้นพฤติกรรมการเล่นแก้ปัญหาและเวลาที่เด็กใช้ในการแก้ปัญหา มีส่วน เป็น เครื่องชี้บ่งความสำเร็จในการเล่นแก้ปัญหาของเด็ก

#### งานวิจัยเกี่ยวกับเครื่องเล่น

พิชัย สันติกรรมย์ (2516 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์การสอนของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนส่วนมากยังมีอุปกรณ์การสอนใช้ไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน ครูอนุบาลเห็นความสำคัญของคุณค่าและความจำเป็นของอุปกรณ์การสอน แต่ขาดความรู้และต้องการความรู้ในการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน และครูอนุบาลส่วนมากยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเรื่องการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอนมาก่อน



สุดาพร ประพัชฎางกูร (2514 : 70-72) ทำการวิจัยเกี่ยวกับสีของอุปกรณ์ที่นักเรียนอนุบาล<sup>๑</sup> ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สีที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ สีแดง รองลงมาคือสีเหลือง สีแสด สีแดงเหลือง สีเขียวเหลือง สีแสดแดง สีขาว สีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วงน้ำเงิน สีม่วงแดง สีม่วง สีเขียวน้ำเงิน และสีดำ

วชิราพร อัจฉริยโกศล (2515 : 63-66) ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของอุปกรณ์ที่เด็กระดับอนุบาลไทยชอบ พบว่า รูปแบบที่เด็กอนุบาลชอบมากที่สุด คือ รูปแบบอย่างง่าย ทรงเรขาคณิต รูปทรงที่เด็กชอบมากที่สุด คือ ทรงกลม

วรวรรณ ทวีศิลป์ (2526 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลในการเขียนลายเส้นอักษรไทยของเด็กก่อนวัยเรียน ระหว่างการฝึกด้วยเครื่องเล่นและการฝึกด้วยแบบฝึก พบว่า เด็กที่ฝึกด้วยเครื่องเล่นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สุวัฒน์ วรานุสาสน์ (2526 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิภาพของเครื่องเล่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาความพร้อมทางการเรียน 4 ด้าน ของเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า ชุดเครื่องเล่นส่งผลต่อการพัฒนาความพร้อมทางการเรียนทางด้านความสามารถทางภาษา จำนวน การจำแนก มิติสัมพันธ์ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

#### งานวิจัยเกี่ยวกับความพร้อม

ฮิลการ์ด (Hillgard อ้างถึงใน พรณี ชูทัย 2522 : 18) ทำการทดลองเกี่ยวกับความพร้อมของเด็กอนุบาล โดยการฝึกให้ติดกระดุม บินบันไดและการใช้กรรไกร หลังการฝึกพบว่า เด็กกลุ่มทดลองซึ่งมีอายุแก่กว่ากลุ่มแรก 3 เดือน สามารถทำกิจกรรมได้ดีกว่ากลุ่มทดลอง แต่หลังจากนั้นเด็กกลุ่มควบคุมได้รับการแนะนำให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวภายใน 1 สัปดาห์ พบว่าสามารถทำได้ดีเท่ากับกลุ่มทดลอง ผลการทดลองสรุปได้ว่า เด็กที่มีวุฒิภาวะประกอบกับประสบการณ์ เมื่อถึงเวลาที่พร้อมจะทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้โดยไม่ต้องการฝึกหัด

เบรดเลย์ และนิลา (Breadley and Nila อ้างถึงใน นางเยาว์ แข่ง เพ็ญแข และคณะ 2522 : 107) ทำการทดลองเปรียบเทียบเด็กอนุบาลที่ได้รับการเตรียมความพร้อม กับเด็กที่ได้รับการสอนหนังสือทันทีเมื่อเริ่มเข้าเรียน พบว่า เมื่อเรียนชั้นสูงขึ้น เด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมมาก่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในด้านภาษา กิจนิสัยในการทำงาน และมีเจตคติ



### ที่ติดต่อโรงเรียนและการเรียน

วิทยาลัยครูสวนดุสิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างถึงใน สุวัฒน์ วรานูสาสน์ 2526 : 36) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมกับเด็กที่ไม่ได้ผ่านการเตรียมความพร้อม พบว่าเด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมมาก่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

กิตติยวดี บุญชื้อ และคณะ (2523 : 32-40) ได้ทำการวิจัยเรื่องการทดลองสอนชั้นอนุบาล เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียนในโครงการทดลองที่เข้าเรียนในชั้นอนุบาลของโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือแต่มุ่งเน้นการฝึกความพร้อมในทุก ๆ ด้านกับนักเรียนนอกโครงการที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลทั่วไป ซึ่งยึดการเรียนด้านวิชาการเป็นหลัก และสอยคัดเลือกได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าเด็กที่ผ่านโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือเมื่อเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นจะมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เท่า เทียบกับเด็กที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งผ่านการเรียนภาควิชาการมาแล้ว

จากวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเล่น เครื่องเล่นและการเตรียมความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างแท้จริง

ศูนย์วิทยพัทยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย